

শিশুলীলা

শ্রীমন্ত শংকৰদেৱ

দিনেক যশোদা নন্দ জায়া।
আপুনি মথন্ত দধি গৈয়া।।
কৃষ্ণৰ শৈশৱ লীলাক স্মৰি।
কৃষ্ণগীত গাৱন্ত সুন্দৰী।।
ক্ষৌম বস্ত্ৰ পিন্ধি দিব্য কাছে।
কটিত মেখলা বান্ধি আছে।।
পুত্ৰস্নেহে অৰে দুয়ো স্তন।
আজোড়ন্তে লড়ে ঘনে ঘন।।
ৰুণ বুণ কেয়ূৰ কঙ্কণ।
শ্ৰম জলে উজ্জ্বল বদন।।
কৰ্ণত কুণ্ডল দোলে আতি।
খসি পড়ে খোপাৰ মালতী।।
এহিমতে মথন্তে প্ৰয়াসি।
মাৱক ধৰিলা কৃষ্ণে আসি।।
মথনিত ধৰিয়া নিষেধি।
মথিবাক নেদে আউৰ দধি।।
হাসি কোলে লৈলা নন্দ জায়া।
দিলে স্তন পুত্ৰমুখ চায়া।।

অসমীয়া সাহিত্য চয়নিকা (নতুন)

দেখন্তে উথলি দুগ্ধ পড়ে।
পুত্ৰ এৰি গৈলন্ত লৱড়ে।।
স্তন পিবে নাপায়া কৃষ্ণৰ।
কাম্পে কোপে অৰুণ অধৰ।।
দশন কামুৰি আতি চাণ্ড।
শিলায়ে ভাঙ্গিলা দধিভাণ্ড।।
মহাকোপে কোঠা পশিলন্ত।
সিঞ্চিৰাই লৱণু ভুঞ্জন্ত।।
আসিলা যশোদা নমাই ক্ষীৰ।
দেখৈ হাণ্ডি ভাঙ্গিলা দধিৰ।।
জানিলা পুত্ৰৰ কৰ্ম গোপী।
হাসিয়া দেখিলা পশি খুপি।।
উড়ল উপৰে বসি হৰি।
ভুঞ্জন্ত লৱণু চুৰি কৰি।।
শিকিয়াৰ পৰা নমাই আনি।
বানৰকো দন্ত দলি হানি।।
শঙ্কিত নয়নে নাই সাৰি।
দেখিয়া যশোদা লৈলা বাড়ি।।
মাৰিবে আসন্ত জানি ডৰে।
দিলা লড় নামি উড়লৰে।।
পাচে পাচে যশোদা খেদন্ত।
ভয়ে লাগ মাৰক নেদন্ত।।
যাক যোগী নপাৰে ধ্যানত।
হেন হৰি পলান্ত ভয়ত।।
পুত্ৰক খেদন্ত মহাসতী।
শ্ৰোণী ভৰে আক্ৰমিলা গতি।।
বেগত মেলান ভৈল খোপা।
খসি পড়ে মালতীৰ থোপা।।
গোবিন্দে মাৰৰ শ্ৰম দেখি।
বহিল কান্দন্তে মুদি আখি।।
সভয় নয়ন চান্ত ডৰে।

অসমীয়া সাহিত্য চয়নিকা (নতুন)

যশোদা ধৰিল আসি কৰে।।
 ভাণ্ড ভাঙ্গি আবে যাইবি কোথা।
 খাইবো আজি কৃষ্ণ তোৰ মাথা।।
 সকল লৰণু কৈলি নাশ।
 শূনি প্ৰভু ভৈলা মহাত্ৰাস।।
 দেখি বাড়ি এৰিলাহা সতী।
 কৃষ্ণক বান্ধিবে ভৈলা মতি।।
 নাহি আদি অন্ত পূৰ্বাপৰ।
 পূৰ্ণব্ৰহ্ম জগত ঈশ্বৰ।।
 তাহাঙ্ক তনয় মানি বলে।
 যশোদা বান্ধন্ত উডুখলে।।
 বান্ধন্ত কৃষ্ণক আনি ধৰি।
 নোজোড়ে আঙ্গুল দুই জৰী।।

কবি-পৰিচয়:

নৱ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰচাৰক শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ (১৪৪৯—১৫৬৮)-ৰ নগাঁৱৰ আলিপুখুৰীত জন্ম হয়।
 তেওঁ অকল ধৰ্মগুৰুৱেই নহয়, অসমীয়া সাহিত্যৰ গুৰি ধৰোঁতাও আছিল। শংকৰদেৱ অসমীয়া সাহিত্যৰ
 এগৰাকী যুগস্ৰষ্টা কবি তথা সাহিত্যিক। তেওঁ অসমীয়া জাতিৰ সংগঠক, সংস্কাৰক। ধৰ্মৰ লগতে সাহিত্য-
 সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰৰ অৰ্থেও সংস্কৃত গ্ৰন্থ অধ্যয়ন কৰি তাৰ পৰা তত্ত্বকথা আয়ত্ত কৰি গীত, পদ, নাট, উপাখ্যান
 আদি ৰচনা কৰিছিল। এইদৰেই তেওঁ অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰি থৈ যায়। শংকৰদেৱৰ সাহিত্যিক
 জীৱনৰ কীৰ্তিস্তম্ভ আছিল 'কীৰ্তন-ঘোষা'। ইয়াৰ উপৰি ভাগৱতৰ কেইবাটাও স্কন্ধ, 'উত্তৰাকাণ্ড ৰামায়ণ'
 তেওঁ অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰে। 'ৰুক্মিণীহৰণ', 'হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যান' আদি কাব্য ৰচনা কৰাৰ লগতে বৰগীতো
 ৰচনা কৰিছিল। 'ৰুক্মিণীহৰণ', 'পাৰিজাত হৰণ', 'কেলিগোপাল', 'কালিদমন', 'ৰামবিজয়' আদি অঙ্কীয়া
 নাট ৰচনা কৰিছিল। 'ভক্তিৰত্নাকৰ' শংকৰদেৱৰ এখন শ্ৰেষ্ঠ তত্ত্বমূলক গ্ৰন্থ। সংলাপবিহীন নাট 'চিহ্নযাত্ৰা'ৰে
 শংকৰদেৱে অসমীয়া নাট্যবুৰঞ্জীৰ পাতনি মেলিছিল।

সুদূৰ পোন্ধৰ শতিকাতে শংকৰদেৱে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ কিদৰে উন্নতি সাধন কৰিছিল তাৰ
 আভাস ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে এই পাঠটিৰ জৰিয়তে পাব। কৃষ্ণই সাধাৰণ শিশু এটিৰ দৰে কৰা আচৰণবোৰে
 ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মনত আনন্দ দিব বুলিও আশা কৰা হৈছে।

পাঠবোধ :

শ্রীমন্ত শংকৰদেৱ বিৰচিত 'কীৰ্ত্তন-ঘোষা'ৰ 'শিশুলীলা' পাঠটিত ভক্তিৰসৰ অমৃত নিজৰা প্ৰবাহিত হৈছে। যশোদাৰ অচলা ভক্তিৰ বলত জগতৰ স্ৰষ্টা কৃষ্ণক পুত্ৰৰূপে লাভ কৰিছে। পৰম ব্ৰহ্ম হৈও তেওঁ যশোদাৰ পুত্ৰৰূপে ধৰা দিছে। পাঠটিত কবি শংকৰদেৱে কৃষ্ণৰ মানৱীয় লীলাৰ কথা কৈছে যদিও তাৰ আঁৰত ভগৱানৰ পৰমপুৰুষ স্বৰূপৰ ইংগিত দিছে। শিশুলীলাৰ আখ্যানভাগত কৃষ্ণ হৈ পৰিছে চিৰন্তন শিশুৰ এক মোহনীয় ৰূপ। এয়া যেন আমাৰ চিনাকি এক শিশুৰহে দুটালি। কিন্তু এই বাল্যলীলাৰ আঁৰত লুকাই থকা জগত সৃষ্টিকাৰী ঈশ্বৰৰ প্ৰতি ভক্তিহে পাঠটিৰ মূল তাৎপৰ্য। বৈষ্ণৱ কবিজনাই কৃষ্ণৰ মানৱীয় কাৰ্যকলাপ বৰ সুন্দৰকৈ অংকন কৰিছে। অনুপম বৰ্ণনাৰীতি, মনোৰম ছন্দ আৰু শব্দ ব্যৱহাৰৰ সুযমাই 'শিশুলীলা' পাঠটিক এক সুকীয়া গাভীৰ্য প্ৰদান কৰিছে।

শব্দাৰ্থ আৰু টোকা :

আউৰ	:	আৰু।
আখি	:	চকু।
আজোড়ন্তে	:	আজুৰি থাকোঁতে।
কঙ্কণ	:	খাৰু।
কোপে	:	খঙত।
খসি	:	খহি।
চাণ্ড	:	জোৰকৈ।
ছায়া	:	চাই।
ডৰে	:	ভয়তে।
দশন	:	দাঁত।
দিব্য	:	স্বৰ্গীয়।
দোলে	:	দুলি থাকে; লৰে।
নন্দজায়া	:	নন্দৰজাৰ পত্নী।
নিষেধি	:	বাধা দি।
পশিলন্ত	:	সোমালহি।
প্ৰয়াসি	:	যত্ন কৰি।
বদন	:	মুখ।
বসি	:	বহি।
ভুঞ্জন্ত	:	খালে।
মথনি	:	গাখীৰ ঘুঁটিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ সঁজুলি।

মহাত্ৰাস	:	খুব বেছি ভয় খোৱা।
মেলান	:	মেল খোৱা বা মুকলি হোৱা।
শিকিয়া	:	কোনো বস্তু ওপৰত আঁৰি থ'বৰ বাবে ৰচিৰে প্ৰস্তুত কৰা এবিধ সঁজুলি।
শ্ৰোণী ভৰে	:	নিতম্ব বা তপিনাৰ ভৰত।
সিঞ্চিৰাই	:	ছটিয়াই দি; সিঁচি দি।
অৰৈ	:	বৈ থকা।
ফৌম বস্ত্ৰ	:	পাটৰ কাপোৰ।

প্ৰশ্নাৱলী

ভাৰ-বিষয়ক :

১। অতি চমু প্ৰশ্নৰ উত্তৰ লিখা :

(ক) 'কৃষ্ণগীত গাৱন্ত সুন্দৰী'।।

—কৃষ্ণগীত গোৱা সুন্দৰীগৰাকী কোন?

(খ) 'কৰ্ণত কুণ্ডল দোলে আতি'।

—কাৰ কৰ্ণৰ কুণ্ডলৰ কথা কৈছে?

(গ) 'কাম্পে কোপে অৰুণ অধৰ'।

—ইয়াত কাৰ অৰুণ অধৰৰ কথা কৈছে?

(ঘ) 'মথনিত ধৰিয়া নিষেধি'।

—'মথনি' শব্দৰ অৰ্থ কি?

(ঙ) 'নোজোড়ে আঙ্গুল দুই জৰী'—ইয়াত কাৰ জৰীৰ নাটনি হৈছে?

(চ) 'ৰুণ বুণ কেয়ূৰ কঙ্কণ'।

—কাৰ কেয়ূৰ কঙ্কণৰ 'ৰুণ বুণ' শব্দৰ কথা ইয়াত কোৱা হৈছে?

২। 'শিশুলীলা' পাঠটিত ফুটি উঠা শ্ৰীকৃষ্ণৰ মানৱীয় ৰূপৰ বিষয়ে নিজৰ ভাষাৰে লিখা।

৩। শংকৰদেৱৰ মহত্বম সৃষ্টি 'কীৰ্তন-ঘোষা'ৰ বিষয়ে এটি চমুটোকা লিখা।

৪। 'শিশুলীলা' পাঠটিৰ অন্তৰ্নিহিত তাৎপৰ্য বুজাই লিখা।

৫। 'তাহাক তনয় মানি বলে।

যশোদা-বান্ধন্ত উডুখলে।'—কথাষাৰৰ অন্তৰ্নিহিত তাৎপৰ্য বুজাই লিখা।

৬। 'নাহি আদি অন্ত পূৰ্বাপৰ।

পূৰ্ণব্ৰহ্ম জগত ঈশ্বৰ।'—ইয়াত কবিয়ে শিশু কৃষ্ণৰ ঐশ্বৰিক গুণৰ প্ৰকাশ কেনেদৰে কৰিছে বুজাই

লিখা।

৭। ব্যাখ্যা কৰা :

(ক) যাক যোগী নপাৰে ধ্যানত।

হেন হৰি পলান্ত ভয়ত।।

(খ) ভাণ্ড ভাঙ্গি আবে যাইবি কোথা।

খাইবো আজি কৃষ্ণ তোৰ মাথা।।

(গ) পাচে পাচে যশোদা খেদন্ত।

ভয়ে লাগ মাৰক নেদন্ত।।

৮। ‘শিশুলীলা’ পাঠৰ আধাৰত শ্ৰীকৃষ্ণৰ নানা ধৰণৰ কাৰ্যৰ বিষয়ে নিজৰ ভাষাৰে বিৱৰি লিখা।

৯। ‘মহাকোপে কোঠা পশিলন্ত

সিঞ্চিৰাই লৰণু ভুজন্ত।।’—কোনে অতি খঙেৰে কোঠাত সোমাইছিল? তেওঁ কিয় লৰণুবোৰ চাৰিওফালে ছটিয়াই খাইছিল বুজাই লিখা।

১০। কৃষ্ণক ধৰিবলৈ গৈ যশোদাৰ কেনে অৱস্থা হৈছিল বুজাই লিখা।

ভাষা-বিষয়ক :

১১। তলত দিয়া শব্দবোৰৰ এটা বা দুটাকৈ সমাৰ্থক শব্দ লিখা :

কৰ্ণ অৰুণ দধি বস্ত্ৰ

বদন লৰণু কোপ দশন

দুগ্ধ ঈশ্বৰ।

১২। তলৰ পুৰণি অসমীয়া শব্দবোৰৰ আধুনিক ৰূপ লিখা :

তাহাঙ্ক; নোজোৰে; খসি; ৰহিল; আসি; ভৈলা; আসন্ত; শিলায়ে; কাম্পে; মাৰক; বসি; প্ৰয়াসি; খেদন্ত।

১৩। তলৰ শব্দকেইটাত কি কি কাৰণত মূৰ্দ্ধন্য ‘ণ’ আৰু মূৰ্দ্ধন্য ‘ষ’ হৈছে বুজাই লিখা :

অৰুণ; কঙ্কণ; কৰ্ণ; শ্ৰোণী; ভাণ্ড; নিষেধি।

১৪। পাঠটোত থকা অসমাপিকা ক্ৰিয়া শব্দ পাঁচোটা বাছি উলিয়াই লিখা।

